

Arıcılık Faaliyetleri - I

Arı Yetiştiricilerinin Sosyo-demografik Özellikleri, Problemleri ve Beklentileri ile Arıcılıkta İdari ve İktisadi Mevcut Uygulamalar

Abdurrahman KÖSEMAN¹, İbrahim ŞEKER^{2*}, Semiramis KARLIDAĞ¹, Hakan GÜLER³

¹İnönü Üniversitesi Akçadağ Meslek Yüksekokulu Bitkisel ve Hayvansal Üretim Bölümü, Malatya/TÜRKİYE

²Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi Zootečni Anabilim Dalı, Elazığ/TÜRKİYE

³19 Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvancılık Ekonomisi ve İşletmeciliği Anabilim Dalı, Samsun/TÜRKİYE

Corresponding author e-mail: iseker52@gmail.com

#Malatya Arı Yetiştiricileri Birliğinin çalışmamıza teknik ve idari destek veren sayın yetkilileri ve yoğun emekleri ile her aşamada yanımızda olan İnönü Üniversitesi personelleri çok değerli İlbey ŞAHİN ve Mustafa Can ELMAS'a şükranlarımızı sunarız.

ÖZ

Bu araştırma, arı yetiştiricilerinin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri, arıcılıkta destekleme, örgütlenme ve denetim ile arı ürünlerinin ticaret ve pazarlanması kapsamında Malatya ili arı yetiştiriciliğinin durumunu yetiştiricilerin görüşleri doğrultusunda değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla Arıcılık Kayıt Sistemi'ne (AKS) ve Arı Yetiştiricileri Birliği'ne kayıtlı 1205 adet işletmeden tesadüfi şekilde seçilen 149 adet arıcılık işletmesinin sahibine yüz yüze anket uygulanmıştır. Yapılan çalışmada, arıcıların %95,3'ünün erkek ve %21,5'inin lise mezunu oldukları, başlangıçta %38,3'ünün 1-10 adet, mevcutta ise %38,5'inin 51-100 adet kovana sahip oldukları tespit edilmiştir. Araştırmada, yetiştiricilerin %58,9'unun koloni başına destek uygulamasından, %61,5'inin Arı Yetiştiricileri Birliği'nin hizmetlerinden, %87,8'inin ise Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın son beş yıldaki teşvik, destek, araştırma, mevzuat ve uygulama politikalarından memnun olmadıkları belirlenmiştir. Mevcut çalışmada, kaliteli damızlık bulunmaması (%68,45), bal dışında diğer arı ürünlerinin pazarının gelişmemiş olması (%42,95) ve yüksek girdi fiyatları (%41,61) arıcılıktaki en önemli ve öncelikli sorunlar olarak saptanmıştır. Arıcılıkta en büyük gider kaleminin arı besleme ve yem (%56), bal pazarlamada en çok uygulanan yöntemin yetiştiricilerin perakende usulü satış yapması (%90,6) ve yetiştiricilerin Bakanlık'tan en fazla beklentisinin mevcut desteklerin miktarının artırılması (%80,54) olduğu belirlenmiştir. Malatya İlinde daha verimli ve kârlı arıcılık yapılabilmesi için; ortaya konulan sorunların çözümü dâhilinde doğru ve yerinde beşeri, idari ve iktisadi stratejilerin belirlenip işletmelerde temel yapının ve uygulamaların buna göre şekillendirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arıcılık, Demografik özellikler, Destekleme, Kovan, Pazarlama.

Beekeeping Activities-I The Demographic Characteristics of Beekeepers, the Problems of Beekeeping and the Determination of the views of Beekeepers related to Current Administrative and Economic Applications

ABSTRACT

This research was conducted to determine the situation of beekeeping in respect to socio-economic and demographic characteristics of breeders, supporting, organization and controlling of beekeeping, trade and marketing of bee products in the scope of breeder's perception and ideas in Malatya. For this reason, face to face interviews with 149 beekeepers were applied by using in selected randomly registered beekeepers to Beekeeping Registration System (BRS) and Beekeepers Association. In this study, it is found out that 95.3% of beekeepers are men and 21.5% are high school graduates, the ratio of beekeepers having 1-10 hives at the beginning is 38.3% and having 51-100 hive snow is 38.5%. In this study, it is calculated that the breeders who are discontent with the supporting of percolony is 58.9%, with the services of the Beekeepers Association is 61.5% and with the application of Ministry of Food, Agriculture and Livestock in the last five year about encouaring, supporting, research, legislation, and application is 87.8%. The deficiency of qualified studs as 68.45%, lack of bee product marketing except honey as 42.95%, high in put prices as 41.61% are stated as the most significant and primary problems. The most important cost in bee feeding and fodder (56%), the most popular marketing in retail method of breeders in marketing (90.6%), the most important expectation of beekeepers in increasing current suppoting from the Ministry (80.54%) are stated. In order to have a profitable and efficient beekeeping in Malatya, establishing right and proper strategies of social, administrative and economic and shaping fundamental structure and application in terms of the stated issues in beekeepings are necessary.

Key Words: Demographic, Characteristics, Support, Hive, Marketing.

To cite this article: Köseman A, Şeker İ, Karlıdağ S, Güler H. Arıcılık Faaliyetleri – I Arı Yetiştiricilerinin Sosyo-demografik Özellikleri, Problemleri ve Beklentileri ile Arıcılıkta İdari ve İktisadi Mevcut Uygulamalar. *Kocatepe Vet J.* 2016; 9(4): 308-321.

GİRİŞ

Arı yetiştiriciliği, düşük maliyetli yatırımlar ve yoğun işgücü gerektirmeden doğadaki hazır kaynaklardan yararlanılarak yapılabilen, bunun karşılığında yetiştiricisine önemli maddi kazanç sağlayan bir hayvancılık faaliyetidir (Karlıdağ ve Köseman 2015).

Türkiye, geniş coğrafyası ve zengin floraya sahip olmasının yanı sıra sahip olduğu koloni varlığı ile dünya arıcılığında önemli bir yere sahiptir. 2012 yılı verilerine göre dünya koloni varlığının yaklaşık % 8.2'sine sahip olan Türkiye, dünyada ikinci sırada yer almaktadır. Ancak; koloni başına verimde doğal koşulların gerektirdiği düzeyin çok altındadır. 2013 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye'de arılı kovan sayısı, eski kovan olarak 183.264 adet, yeni kovan olarak 6.458.083 adet olmak üzere toplam 6.641.348 adettir. Yıllık bal üretimi 94.694 ton, bal verimi 14 kg/kovan ve bal mumu üretimi ise 4.241 ton olarak gerçekleşmiştir (Anonim, 2014).

Arıcılık, TRB1 Bölgesinde yer alan diğer illerle birlikte (Elazığ, Bingöl, Tunceli) Malatya'nın geleneksel kırsal üretim faaliyetlerinden biri olagelmıştır. TRB1 Bölgesi illerinde arıcılık yapılan köylerin çoğunluğu Malatya ve Elazığ'da yer almakta, kovan varlığının yaklaşık %30'u Malatya'da bulunmaktadır (Anonim 2013a). Malatya'da arıcılık yapan işletme sayısı 1,205 adet, toplam kovan sayısı 85,474 adet, bal üretimi ise 794,831 kg'dır (Anonim 2014).

Yazları sıcak ve kurak; kışları ise, çoğu kez yağışlı ve soğuk olan Malatya'da yer yer Doğu, Güneydoğu ve İç Anadolu iklim özellikleri de görülmektedir (Anonim 2013b). Malatya İl topraklarının %54'ü çayır ve mer'alarla, %31'i ekili ve dikili arazi ile kaplıdır. Ormanlık alanı %10'dur. Akarsu çevreleri meyve bahçeleri ile kaplıdır. Malatya Toroslarında en çok meşe, vâdi yamaçlarında ardıç ağaçlarına rastlanır. Platolar çayır bakımından zengindir (Anonim 2016). Malatya'nın Sarıççek, Pütürge, Arapgir, Hekimhan yöreleri ile Yama Dağı ve Beydağı arıcılık için elverişli bir floraya sahip olup, genellikle meşe ve ardıç ağaçları ile kaplıdır. Keven ve kekik ise yörenin önemli nektar ve polen kaynaklarıdır. Bitkiler ilkbahardan sonbahara kadar yüksek kesimlere doğru tetrici olarak çiçeklenmekte ve sürekli bir bal potansiyeli sağlanmaktadır (Karlıdağ ve Köseman 2015).

Sahip olduğu avantajlara rağmen; diğer TRB1 Bölgesi illerinde ve Malatya'da arıcılık

yapılan köy sayısı her yıl azalmakta, bal üretiminde de son yıllarda inişli çıkışlı bir grafik görülmektedir. Bölgede bal üretimin önündeki tespit edilen en büyük sorunlar; tanıtım ve pazarlama eksikliği, markalaşamama ve daha fazla verim ve kar elde etmek amacıyla, doğal olmayan yöntemlerle bal üretme şeklindeki, son zamanlarda ortaya çıkan üretici davranışındaki değişikliklerdir (Anonim 2013a).

Tarafımızdan yapılan araştırma ve literatür incelemelerinde, sağlık, üretim, işletmecilik, ekonomi ve diğer boyutları ile ilgili olarak Türkiye'de bazı illerdeki arı yetiştiriciliği, mevcut durumu ve sorunlarını konu alan değişik çalışmaların (Çakmak ve ark. 2003, Kekeçoğlu ve ark. 2007, Parlakay ve Esengün 2005, Soysal ve Gürcan 2005, Tunca ve Çimrin 2012) olduğu ancak, Malatya'da yapılmış sahaya yönelik herhangi bir çalışmanın bulunmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle, Malatya'daki arı yetiştiriciliğinin daha başarılı ve kârlı bir duruma getirilebilmesi için, arıcılık faaliyetlerinin mevcut durumunun tespitine, potansiyelin değerlendirilmesine ve bu yetiştiricilik faaliyetlerinin bizzat yetiştiricilerin görüşleri de dikkate alınarak farklı perspektiften araştırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu çalışma, Malatya ilindeki arıcılık faaliyetlerinin arıcılıkta destekleme, örgütlenme ve denetim ile arı ürünlerinin ticaret ve pazarlanması kapsamında idari ve iktisadi özelliklerine ve uygulamalarına ilişkin mevcut durumu yetiştiricilerin görüşlerine dayalı şekilde anket çalışması ile ortaya koymak ve arı yetiştiricilerinin sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerini, problemlerini ve beklentilerini aynı çerçevede tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonunda elde edilen veriler, ildeki arıcılıkla ilgili sorunların yetiştirici görüşlerine dayalı tespitine ve katma değeri daha yüksek arıcılık yapılmasına katkı sağlayacaktır.

MATERYAL VE METOT

Materyal: Araştırmada, Malatya ili merkez ve ilçelerinde faaliyet yapan 149 adet arıcılık işletmesi sahibiyle, ele alınan konular kapsamında gönüllülük esasına göre yüz yüze yapılan anket uygulamasından elde edilen veriler kullanılmıştır.

Metot: Çalışmada, yetiştiricilerin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri, arıcılıkta destekleme, örgütlenme ve denetim ile arı ürünlerinin ticaret ve pazarlanması kapsamında Malatya ilindeki arı yetiştiriciliğinin durumu, işletme sahiplerinin

görüşlerine dayalı olarak, yapılan anket çalışmasında elde edilen verilerinin analizi, değerlendirilmesi ve incelenmesiyle ortaya konulmuştur.

Çalışmaya, Arıcılık Kayıt Sistemi'ne (AKS) kayıtlı, Arı Yetiştiricileri Birliği'ne üye ve aktif olarak arıcılık faaliyeti yürütülen, arıcılık teşviklerinden yararlanma için gerekli asgari 30 kovana sahip işletmeler dâhil edilmiştir. Anket çalışması yapılacak yetiştiricilerin belirlenmesinde, arıcılığın genel olarak gezginci olarak yapılması ve AKS başvurusu yapılan yer dışında da faaliyette bulunulması nedeniyle, coğrafik ayırım yapılmamıştır. Malatya ilinin tüm ilçelerindeki asgari 30 kovana sahip arı yetiştiricilerinin anket çalışmasına dahil edilme ihtimallerinin eşit olması amacıyla tesadüfi olarak seçilmelerine özen gösterilmiştir.

Anket çalışmasının yapılacağı yetiştirici ve ele alınacak işletmelerin belirlenmesi amacıyla ilk önce Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nden temin edilen bilgilere (toplam işletme sayısı, arıcılık işletmelerinin bulunduğu yer, adres, sahip olunan kovan sayısı, yetiştirici bilgileri vb.) dayalı ön çalışma yapılmış, daha sonra bu yetiştiricilerin içerisinden tesadüfi örnekleme metodu kullanılarak çalışma kapsamına alınacak yetiştiriciler tespit edilmiştir.

Bilimsel çalışmalarda örnekleme zorunluluğunun bulunduğu durumlarda, popülasyonu temsil edecek örnek büyüklüğünün artmasıyla birlikte örneğin popülasyonu temsil gücü de artacağından ve artan örnek büyüklüğüne bağlı olarak araştırma için harcanacak zaman ve maliyet de önemli ölçüde yükseleceğinden (Cochran 1977, Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu 1998) bu çalışmadaki örnek büyüklüğü bahsi geçen koşullar göz önüne alınarak belirlenmiştir. Araştırmadaki örneklem büyüklüğü, Malatya'da arıcılık yapan işletme sayısının (1205 adet) (Anonim 2014) en az %10'una ulaşılması hedeflenerek 150 işletme olarak belirlenmiştir. Ancak, anket formlarının değerlendirilmesi esnasında bir formda karışıklık tespit edilmesi nedeniyle bu form kapsam dışında bırakılarak 149 adet anket formu değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmada anketör olarak çalışacak kişiler konu hakkında özel olarak eğitime tabi tutulmuş, deneme amaçlı uygulamalar yapılmıştır.

İl genelindeki arıcılık işletmelerinin büyük çoğunluğunun gezginci olması, aynı zamanda çok farklı ve ulaşılması zor yerlerde faaliyet yürütmeleri nedeniyle anket uygulama yeri olarak Malatya Arı

Yetiştiricileri Birliği tercih edilmiştir. Arıcıların belli tarihleri kapsayan teşvik başvurusu için gerekli üyelik belgesini almak üzere Birliğe gelecek olmaları nedeniyle; Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından verilen arıcılık teşviklerine başvuru zamanı olan 1 Haziran-10 Temmuz 2015, arıcılarla görüşme takvimi olarak belirlenmiştir.

Çalışma için daha önceden mevcut resmi kayıtlardan tesadüfi olarak belirlenmiş işletme sahipleriyle iletişim kurularak çalışmaya katılmaları hususunda ön görüşmeler yapılmış, ankete katılmayı kabul eden 150 işletme sahibiyle sözleşilerek Malatya Arı Yetiştiricileri Birliğine gelecekleri gün ve saat tespit edilmiştir. Belirlenen gün ve saate Birliğe gelen yetiştiricilerle yüz yüze görüşmeler yapılmış, gönüllülük esasına dayanarak anket uygulaması gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler kayıt altına alınmıştır.

Ankette yer alan sorular, benzer çalışmalardaki (Cengiz 1999, Üçeş 2015) anket formlarından yararlanılarak hazırlanmıştır. Araştırma sonunda elde edilen verilerin istatistikî analizlerinde, SPSS programından yararlanılmış olup, her değişken için frekans ve yüzde (%) değerleri hesaplanmıştır (Anonim 2015a).

BULGULAR

Arı yetiştiricilerinin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri

Yapılan çalışmada, arı yetiştiricilerinin %95,3'ünün erkek, %21,5'nün lise mezunu, %48,3'nün 46-55 yaş grubunda yer alan, %40,9'nun 5 kişilik hane halkı sayısına sahip, %89,3'nün ise işletmelerde 1-2 kişi olarak çalışanlar olduğu, %36,1'nin 16 yıl ve daha fazla süredir arıcılıkla uğraştıkları tespit edilmiştir. Yapılan araştırmada arıcıların %70,9'nun 10.000-15.000 TL yıllık aile gelirine, %53,7'sinin 5.001-10.000 TL yıllık arıcılık gelirine sahip oldukları, arıcılığın geçimlerinde %5,3 oranında birinci sırada öneme sahip olduğu belirlenmiştir. Çalışmada ayrıca, arıcılık yapanların başlangıçta %38,3 oranında 1-10 adet, mevcut durumda ise %38,5 oranında 51-100 adet kovana, uzun ömürlü alet ve ekipmanlardan ise %64,0 oranında bal süzme makinesine sahip oldukları belirlenmiştir (Tablo 1). Arıcılıkla ilgili en büyük gider kaleminin %56,0 oranında arı besleme ve yeme ait olduğu, yetiştiricilerin mesleki bilgi ve tecrübelerini artırmak için %24,8 oranında kitap, tecrübeli arıcılar ve internetten faydalandıkları tespit edilmiştir (Tablo 2).

Tablo 1: Arı yetiştiricilerinin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri
Table 1: Socio-economic and demographic characteristics of beekeepers

Yaş (yıl)	Frekans	%	Arıcılık faaliyetinizin geçiminize katkı sırası	Frekans	%
15-25	6	4,0	1.	78	52,3
26-35	15	10,1	2.	66	44,3
36-45	47	31,5	3.	3	2,1
46-55	72	48,4	Tek geçim kaynağı	2	1,3
56 ve üzeri	9	6,0			
Toplam	149	100,0	Toplam	149	100,0
Cinsiyet	Frekans	%	Kaç yıldır arıcılık yapıyorsunuz?	Frekans	%
Erkek	142	95,3	1-5	28	19,4
Kadın	7	4,7	6-10	42	29,2
			11-15	22	15,3
			16 ve üzeri	52	36,1
Toplam	149	100,0	Toplam	144	100,0
Eğitim durumu	Frekans	%	İşletmede siz dâhil kaç kişi çalışıyor?	Frekans	%
İlkokul	62	41,6	1-2 kişi	133	89,3
Ortaokul	36	24,1	3 kişi	13	8,7
Lise mezunu	32	21,5	4 ve üzeri	3	2,0
Üniversite mezunu	19	12,8			
Toplam	149	100,0	Toplam	149	100,0
Hane halkı sayısı	Frekans	%	Başlangıçtaki kovan sayınız?	Frekans	%
2 kişi	20	13,4	1-10	57	38,3
3 kişi	24	16,1	11-30	50	33,6
4 kişi	34	22,8	31-50	28	18,7
5 kişi	61	40,9	51 ve üzeri	14	9,4
6 ve üzeri	10	6,8			
Toplam	149	100,0	Toplam	149	100,0
Ailenin yıllık geliri (₺)	Frekans	%	Mevcut kovan sayınız?	Frekans	%
10.000-15.000	105	70,9	30-50	34	23,0
15.001-25.000	10	6,8	51-100	57	38,5
25.001-35.000	6	4,1	101-150	31	20,9
35.000 ve üzeri	27	18,2	151-200	23	15,5
			200 ve üzeri	3	2,1
Toplam	148	100,0	Toplam	148	100,0
Yıllık arıcılık geliriniz (₺)	Frekans	%	Uzun ömürlü arıcılık alet ve makinelerinden sahip olduklarınızı işaretleyiniz	Frekans	%
1.000-5.000	48	32,2	Bal süzme makinesi (BSM)	71	64,0
5.001-10.000	80	53,7	BSM/ Dinlendirme tankı (DT)	9	8,1
10.001-20.000	18	12,1	BSM/ DT/ Polen kurutma dolabı	7	6,3
20.001 ve üzeri	3	2,0	BSM/ Karavan	6	5,4
			Diğer seçeneklerin kombinasyonları	18	16,2
Toplam	149	100,0	Toplam	111	100,0

Tablo 2: Arıcılıkta temel giderler ve arıcıların bilgilerini artırma yöntemleri**Table 2:** Basic expenses of beekeeping and the methods of improving the knowledge of beekeepers

Arıcılıkta yıllık masraflar göze alındığında 100 birimi aşağıdaki masraf kalemlerine yüzde olarak nasıl dağıtırsınız?	Frekans	%
Besleme-Yem	84	56,0
Nakliye	43	29,0
İşçilik	15	10,0
Konaklama	7	5,0
Toplam	149	100,0

Arıcılık ile ilgili yayınları, bilgileri takip ediyor musunuz? Bilgiye nasıl ulaşıyorsunuz? (birden fazla işaret koyabilirsiniz)	Frekans	%
Kitaplardan/ Tecrübeli Arıcıdan/ İnternette	37	24,8
Bilgi almıyorum	35	23,5
Tecrübeli arıcıdan	22	14,8
Kitaplardan/ İnternette	17	11,4
Kitaplardan/ Tecrübeli arıcıdan	10	6,7
Diğer seçeneklerin değişik kombinasyonları toplamı	28	18,8
Toplam	149	100,0

Arıcılıkta destekleme, örgütlenme ve denetim

Arı yetiştiricilerinin %95,2 oranında koloni başına destek uygulamasından yararlandıkları ancak desteklemelerden yararlananların %58,9'u desteklemelerden memnun olmadıkları şeklinde

görüş bildirmişlerdir. Ayrıca, yetiştiricilerin %87,8'i ise resmi kurumlardan herhangi bir proje çerçevesinde arı/koloni almadıklarını beyan etmişlerdir (Tablo 3).

Tablo 3: Koloni başına destek ve resmi kurumlardan arı alınması**Table 3:** Supporting percolony and maintenance of bees from government agencies

Koloni başına destek uygulamasından faydalaniyor musunuz? Memnuniyet durumunuz?	Hayır	Evet	Frekans	%
			Memnunum	7
		Memnun Değilim	52	35,6
		Kısmen Memnunum	86	58,9
		Toplam	1	0,7
			146	100,0

Resmi kurumlardan (proje kapsamında) arı aldınız mı? Evet ise memnuniyet durumunuz	Hayır	Evet	Frekans	%
			Memnunum	130
		Memnun değilim	17	11,5
		Toplam	1	0,7
			148	100,0

Bakanlıktan öncelikli olarak almak istedikleri destek konuları kapsamında sunulan seçeneklere çalışmaya katılan yetiştiriciler tarafından kendi öncelikleri doğrultusunda farklı kombinasyonlarda cevaplar verilmiştir. Ana arı desteği, ürüne destek, nakliye desteği, polinasyondestek, arı beslenmesine destek, koloniye destek ve diğerleri şeklindeki tercih sıralaması %12,1 oranla (frekans=18) yetiştiricilerin en fazla tercih ettikleri sıralama olmuştur. Mevcut sıralamaya ait seçeneklerin frekansları ve toplam

frekans içerisindeki oranları Tablo 4'te bildirilmektedir.

Tablo 4: Bakanlıktan öncelikli olarak istenen destekleme konuları**Table 4:** The subjects of primary supporting issues from the Ministry

Ana arı		Ürün (bal-polen vd)		Nakliye (mazot)		Polinasyon	
Frekans/ toplam frekans	%	Frekans/ toplam frekans	%	Frekans/ toplam frekans	%	Frekans/ toplam frekans	%
72/149	48,32	56/149	37,58	45/149	30,20	57/149	38,26
Besleme (şeker)		Koloni		Diğer			
Frekans/ toplam frekans	%	Frekans/ toplam frekans	%	Frekans/ toplam frekans	%	Frekans/ toplam frekans	%
90/149	60,40	47/149		31,54		2/149	1,34

Yapılan çalışmada, Yetiştiricileri Birliği'nin hizmetlerini yeterli bulanların oranı %38,5, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın son beş yıldaki teşvik, destek, araştırma, mevzuat ve uygulamapolitikalarının işletmelerini olumsuz etkilediğini düşünenlerin oranı %87,8, arıcılığa ait iş ve işlemleri yürüten, kontrol ve denetim işlemlerini gerçekleştiren veya arıcıların sorunlarını çözüme kavuşturmadan sorumlu olan Bakanlık elemanlarınınarıcıların yetiştiricilikle ilgili sahaya yönelik sorunlarına çözüm getirme noktasındaki

yeterliliği, yetiştiricilerin görüşlerine göre %51,0, işletmelerinde (arılık) yılda bir kez denetim yapıldığını söyleyenlerin oranı %49,0, denetim yapılmıyor diyenlerin oranı %20,4, arıcılık kredisi kullanmayanların oranı %92,6 ve son beş yıl içinde arıcılık gelirinde azalma meydana geldiğini ifade edenlerin oranı %38,3, gelirlerinin bazı yıllar artıp bazı yıllar azaldığını belirtenler ise %39,6 olarak anket çalışmasına katılan yetiştiricilerin görüşleri olarak saptanmıştır (Tablo 5).

Tablo 5: Finans, örgütlenme ve resmi hizmetlere ait konular**Table 5:** Finance, organization and governmental issues

Arıcılar Birliğinin hizmetleri hakkında düşünceleriniz.	Frekans	%	İşletmenizde (arılık) denetimler yapılıyor mu? Yapılıyorsa yılda kaç kez?	Frekans	%
Yeterli	57	38,5	Yapılmadı	30	20,4
Kısmen Yeterli	81	54,7	1 Kez Yapıldı	72	49,0
Yetersiz	10	6,8	2 Kez Yapıldı	45	30,6
Toplam	148	100,0	2+ Kez Yapıldı	0	0,0
Bakanlık elemanlarının arıcıların sahadaki sorunlarının çözümüne katkıları yeterli mi?	Frekans	%	Bakanlığımızın son beş yıldaki politikalarının (teşvik, destek, araştırma, mevzuat ve uygulamalarının) işletmenize katkı veya etkilerini tanımlayabilirsiniz?	Frekans	%
Hayır	72	49,0	Olumlu katkı sağladı	9	6,1
Evet	75	51,0	Olumsuz etkiledi	130	87,8
Toplam	147	100,0	Kısmen olumlu etkiledi	9	6,1
Son beş yıl içinde arıcılık gelirlerinizde ne tür bir değişim oldu?	Frekans	%	Yılda ortalama ne kadar (₺) arıcılık kredisi kullanıyorsunuz?	Frekans	%
Arttı	31	20,8	Kullanmıyorum	137	92,6
Azaldı	57	38,3	10.000 -20.000	8	5,4
Bazı Yıllar Arttı/ Azaldı	59	39,6	21.000-30.000	1	0,6
Değişmedi	2	1,3	31.000 ve üzeri	2	1,4
Toplam	149	100,0	Toplam	148	100,0

Arıcılığın belli sorunları kapsamında sunulan seçeneklere, çalışmaya katılan yetiştiriciler tarafından kendi öncelikleri doğrultusunda farklı kombinasyonlarda cevaplar verilmiştir. Kaliteli damızlık bulunamaması, yüksek girdi fiyatları, konaklama yeri ve kirası, tarımsal ilaçlama, bal dışında diğer arı ürünlerinin pazarının gelişmemiş olması, destekleme politikasının yanlışlığı, kredilerin

yetersizliği, yüksek nakliye masrafları ve güvenlik problemleri, arıcılığın öncelikli sorunları olarak ankete katılan yetiştirici görüşlerinden tespit edilen en yüksek oran (%6,0) ve frekansa sahip (frekans=9) tercih sıralaması olmuştur. Mevcut sıralamaya ait seçeneklerin frekansları ve toplam frekans içerisindeki oranları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6: Arıcılığın en önemli sorunları
Tablo 6: The main problems in beekeeping

Kaliteli damızlık bulunamaması		Yüksek girdi fiyatları		Konaklama yeri ve kirası		Tarımsal ilaçlama		Güvenlik	
Frekans/	%	Frekans/	%	Frekans/	%	Frekans/	%	Frekans/	%
toplam		toplam		toplam		toplam		toplam	
frekans		frekans		frekans		frekans		frekans	
102/149	68,45	62/149	41,61	49/149	32,89	52/149	34,90	9/149	6,04
Bal dışında diğer arı ürünlerinin pazarının gelişmemiş olması		Destekleme politikasının yanlışlığı		Kredi		Yüksek nakliye masrafları			
Frekans/	%	Frekans/	%	Frekans/	%	Frekans/	%		
toplam frekans		toplam frekans		toplam frekans		toplam frekans			
64/149	42,95	41/149	27,52	38/149	25,50	21/149	14,09		

Bakanlıktan öncelikli beklentilere ilişkin sunulan seçeneklere, çalışmaya katılan yetiştiriciler tarafından kendi öncelikleri doğrultusunda farklı kombinasyonlarda cevaplar verilmiştir. Mevcut desteklerin miktarının artırılması, yeni teşvik ve desteklerin ihdası (mazot, şeker, laboratuvar analizi desteği), flora haritası oluşturulması ve kapasitenin

belirlenmesi, bölgelere uygun ıslah edilmiş hatlar oluşturulması, ankete katılan yetiştirici görüşlerine göre en yüksek oran (%61,7) ve frekansa (frekans=92) sahip tercih sıralaması olmuştur. Mevcut sıralamaya ait seçeneklerin frekansları ve toplam frekans içerisindeki oranları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan en önemli beklentiler
Tablo 7: The most significant expectations from the Ministry of Food, Agriculture and Livestock

Mevcut desteklerin miktarının artması		Yeni teşvik ve destekler (mazot, şeker, laboratuvar analizi desteği)	
Frekans/toplam frekans	%	Frekans/toplam frekans	%
120/149	80,54	96/149	64,43
Flora haritası ve kapasite belirlenmesi		Bölgelere uygun ıslah edilmiş hatlar	
Frekans/toplam frekans	%	Frekans/toplam frekans	%
104/149	69,80	99/149	66,44

Pazarlama-Ticaret

Üretilen balın %56,8 oranında üretildiği yıl içinde satıldığı, pazarlamada %90,6'lık oran ile en çok uygulanan yöntemin yetiştiriciler tarafından perakende usulü satış yapılması olduğu, satılan ürünlerin bedellerinin %49,7 oranında 1-2 ay vadeli sürede tahsil edildiği, kristalize olan balın %66,4

oranında herhangi bir işleme tabi tutulmadan mevcut haliyle satıldığı ankete katılan yetiştirici beyanlarından belirlenmiştir (Tablo 8).

Çalışmada, yetiştiricilerin görüşleri doğrultusunda pazarlamada en önemli sorunlar sıralamasında %79,2 oranı ile kaçak veya ithal bal girişi/tüketicinin bala olan güvensizliği/standart

üretimin olmaması, bal ihracatında en önemli engeller sıralamasında ise %54,5 oranı ile Standart üretimin olmaması/Pazarlama ve reklam

eksikliği/Balın diğer ülkelere göre pahalı olması/Kalıntı sorunu, seçeneklerinin yer aldığı saptanmıştır (Tablo8).

Tablo 8: Malatya’da an ürünlerinin ticareti ve pazarlanması

Tablo 8: The marketing and trading of bee productions in Malatya

Ürettiğiniz balı hangi yöntem veya kanalla satıyorsunuz?	Frekans	%	Satılan ürünlerin bedellerinin tahsilat zamanını belirtiniz.	Frekans	%
Kendim perakende satıyorum (KPS)	135	90,6	Peşin	67	45,0
KPS/ Toptancıya veriyorum	1	0,7	1-2 Ay vade	74	49,7
KPS/ Perakendeciye satıyorum	2	1,3	3-6 Ay vade	7	4,6
Perakendeciye satıyorum	4	2,7	6 Ay +	1	0,7
Toptancıya veriyorum	7	4,7			
Birlik ve kooperatif kanalıyla satıyorum	0	0,0			
Toplam	149	100,0	Toplam	149	100,0
Sizce pazarlamada en önemli sorunlar nelerdir? Sıralayınız	Frekans	%	Sizce bal ihracatında en önemli engeller nelerdir? Sıralayınız.	Frekans	%
Kaçak veya ithal bal girişi/Tüketicinin bala olan güvensizliği/Standart üretimin olmaması	118	79,2	Standart üretimin olmaması/Pazarlama ve reklam eksikliği/Balın diğer ülkelere göre pahalı olması/Kalıntı sorunu	81	54,4
Standart üretimin olmaması /Kaçak veya ithal bal girişi/Tüketicinin bala olan güvensizliği	9	6,0	Pazarlama ve reklam eksikliği/Standart üretimin olmaması/Balın diğer ülkelere göre pahalı olması/Kalıntı sorunu	36	24,2
Tüketicinin bala olan güvensizliği/Standart üretimin olmaması/Kaçak veya ithal bal girişi	8	5,4	Pazarlama ve reklam eksikliği/Kalıntı sorunu/Balın diğer ülkelere göre pahalı olması/Standart üretimin olmaması	7	4,7
Diğer sıralama seçenekleri	14	9,4	Diğer sıralama tercihleri toplamı	25	16,7
Toplam	149	100,0	Toplam	149	100,0
Üretilen ürünleri ne zaman satıyorsunuz?	Frekans	%	Kristalize olan bal için nasıl bir işlem yapıyorsunuz?	Frekans	%
Hasat Sonrası	64	43,2	Öyle satıyorum	99	66,4
Yıl İçinde	84	56,8	Sıcak suda eriterek satıyorum	50	33,6
Toplam	148	100,0	Toplam	149	100,0

Balın satışını etkileyen faktörlere ilişkin sunulan seçeneklere, çalışmaya katılan yetiştiriciler tarafından kendi öncelikleri doğrultusunda farklı kombinasyonlarda cevaplar verilmiştir. Kalite, fiyat, orijin-üretilen bölge, üretici, kristalizasyon, frekansları ve toplam frekans içerisindeki oranları Tablo 9’da özetlenmiştir. Mevcut

sıralamaya ait seçeneklerin laboratuvar analizi-sonuçları ve diğerleri şeklindeki tercih sıralaması %28,6 değerindeki oranla (frekans=43) ankete katılan yetiştiricilerin görüşleri incelendiğinde en fazla tercih ettikleri sıralama olmuştur.

Tablo 9: Balın satışını etkileyen faktörler
Tablo 9: The factors affecting honey sales

Kalite		Fiyat		Orijin-üretilen bölge	
Frekans/toplam frekans	%	Frekans/toplam frekans	%	Frekans/toplam frekans	%
97/149	65,10	122/149	81,88	108/149	72,48
Üretici		Kristalizasyon		Laboratuvar analizi-sonuçları	
Frekans/toplam frekans	%	Frekans/toplam frekans	%	Frekans/toplam frekans	%
92/149	61,74	95/149	63,76	74/149	49,66

Balın fiyatını etkileyen faktörlere ilişkin sunulan seçeneklere, çalışmaya katılan yetiştiriciler tarafından kendi öncelikleri doğrultusunda farklı kombinasyonlarda cevaplar verilmiştir. Hükümet Politikaları, kaçak girişler, üretimindeki artış veya azalışlar, büyük tüccarlar, yetiştiricinin üretim maliyetlerini karşılama ihtiyacı ve diğer şeklindeki

tercih sıralaması %29,5 değerindeki oranla (frekans=44) ankete katılan arıcıların beyanlarında en fazla tercih ettikleri sıralama olmuştur. Mevcut sıralamaya ait seçeneklerin frekansları ve toplam frekans içerisindeki oranları Tablo 10'da bildirilmiştir.

Tablo 10: Balın fiyatını belirleyen faktörler
Tablo 10: The factors determining honey prices

Hükümet politikaları		Kaçak girişler		Üretimindeki artış veya azalışlar	
Frekans/toplam frekans	%	Frekans/toplam frekans	%	Frekans/toplam frekans	%
86/149	57,72	56/149	37,58	95/149	63,76
Büyük tüccarlar		Arıcının üretim maliyetlerini karşılama ihtiyacı			
Frekans/toplam frekans	%	Frekans/toplam frekans	%	Frekans/toplam frekans	%
55/149	36,91	106/149	71,14		

TARTIŞMA

Arı yetiştiricilerinin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri

Bu çalışmada, Malatya'da arıcılıkla uğraşanların %95,3'nün erkek oldukları ankete katılan yetiştirici görüşleri doğrultusunda belirlenmiştir (Tablo 1). İl genelinde genel olarak gezginci arıcılık yapılması ve gezginci arıcılığın güvenlik bakımından zorluklar içerdiğinden kadın arıcıların sayısı düşük bulunmuştur. Tokat ilinde yapılan araştırmada ise erkek nüfusun oranının %49,78 olduğu bildirilmiştir (Parlakay ve Esengün 2005). Bu veri, gezginci arıcılığın Malatya'da Tokat'tan daha fazla yapıldığını veya Tokat ilinde yapılan çalışmaya dâhil edilen örneklemin sahip olduğu farklılıklardan kaynaklanmış olabileceğini düşündürmektedir.

Araştırmada, ilkokul mezunu olan arıcıların oranı %41,6, lise mezunu olanların oranı %21,5, üniversite mezunu olanların oranı ise %12,8 ankete katılan yetiştirici beyanlarından tespit edilmiştir (Tablo 1). Kırşehir'de yapılan araştırmada yerli arıcıların %37'sinin ilkokul, %31'inin lise, %15'inin üniversite mezunu olduğu, gezginci arıcıların ise %69'unun ilkokul, %12'sinin lise mezunu olduğu tespit edilmiştir (Tunca ve Çimrin 2012). Tekirdağ ilindeki araştırmada ise yetiştiricilerin %50'sinin ilkokul, %20'sinin lise ve %2'sinin ise üniversite mezunu olduğu bildirilmiştir (Soysal ve Gürca 2005). Türkiye ölçeğinde yapılan çalışma kapsamında arıcıların %40'ı ilkokul, %24'ü lise, %33'ü ise üniversite mezunu bulunmuştur (Kekeçoğlu ve ark. 2007). Malatya'daki arıcılardan ilkokul ve lise mezunu olanların oranı, Tekirdağ'dakilerin oranından düşük, Türkiye ölçeğinde tespit edilenlere yakın bulunmuştur. İlkokul mezunlarının oranı aynı zamanda, Kırşehir'deki yerli arıcılardan yüksek, gezginci olanlardan düşüktür. Ankete katılan yetiştirici beyanları doğrultusunda yapılan istatistik analizlerde tespit edilen Malatya'daki arıcılardan üniversite mezunu olanların oranı ise; Türkiye ortalamasından daha düşük, Kırşehir'deki gezgincilere yakın ve Tekirdağ'dakilerden daha yüksektir. Hayvancılığın önemli bir kolu olan arı yetiştiriciliğinde, üretim kalitesi ve seviyesi bakımından daha üst seviyelere çıkabilmesi için sektörde eğitim seviyesi yüksek kişilerin daha fazla yer alması gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan araştırmada, ankete katılan yetiştiricilerinin fazla 46-55 yaş grubunda (%48,3), ikinci sırada 36-45 yaş grubunda (%31,5), üçüncü sırada ise 26-35 yaş grubunda (%10,1) yer aldıkları saptanmıştır (Tablo 1). Ankete katılan yetiştirici görüşleri doğrultusunda yapılan istatistik analizlerde tespit edilen veriler, en fazla orta yaşlıların arıcılıkla işgal ettiğini ve 55 yaşına kadar yaş ile sektörde bulunma arasında pozitif ilişki olduğunu göstermektedir. Tokat'ta yapılan çalışmada işletme yöneticilerinin yaş ortalamasının 49,33 yıl olduğu bildirilmiştir (Parlakay ve Esengün 2005). Kırşehir'de yapılan araştırmada

ise 30 yaş üzerinde arıcılık yapan kişi sayısının daha fazla olduğu, yerli arıcılardan %37'sinin 40-50 yaşlı, %39'unun ise 50-60 yaşlı olduğu, arıcıların %26'sının emekli kişilerden oluştuğu ve %57'sinin ek gelir sağlamak amacıyla küçük ölçekli arıcılık yaptığı ortaya konulmuştur (Tunca ve Çimrin 2012). Bu durum, Türkiye'nin sahip olduğu yüksek genç nüfusa ve gençler arasındaki yüksek işsizlik oranına rağmen, gençler arasında arıcılığın bir meslek olarak görülmediğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle bu alandaki eksikliklerin giderilmesinin, daha cazip hale getirilmesinin ve arıcılığın genç yaşta kişilere özendirilmesinin gerektiği anlaşılmaktadır.

Mevcut çalışmada, ankete katılan yetiştirici beyanlarından işletmelerde yetiştiricilerin %89,3 oranında 1-2 kişi çalıştıkları tespit edilmiştir (Tablo 1). Ankete katılan yetiştirici beyanları doğrultusunda yapılan istatistik analizlerde tespit edilen işletmelerde çalışanların çok büyük bir oranının 1-2 kişi olması, Malatya'da arıcılıkta istihdam sayısının işletme büyüklüğüne bağlı olmadığını, küçük, orta ve büyük işletme varlığından bağımsız olarak işletmelerde istihdam sağlandığını göstermektedir. Bu durum, işletme sahiplerinin eleman çalıştırmada isteksizliği ya da çeşitli nedenlerle eleman bulamadıkları şeklinde yorumlanabilir. Nitekim arıcılık faaliyetleri çoğunlukla sezona bağlı olsa bile; kırsal alanda bir veya iki kişinin geceli gündüzlü kovanların başında durması ve onlarla tek başına ilgilenmesi sosyal, psikolojik ve ruhsal zorluklara neden olabilir.

Bu araştırmada, ankete katılan yetiştiricilerin 1-5 yıl (%19,4), 6-10 yıl (%29,2), 11-15 yıl (%15,3), 16 ve üzeri (%36,1) yıldan beri arıcılıkta faaliyet gösterdikleri saptanmıştır (Tablo 1). Sektörde bulunma sürelerine göre ele alınan 1-5 ve 11-15 yıl gruplarında yer alanların ankete katılan yetiştirici beyanları doğrultusunda yapılan istatistik analizlerde tespit edilen oranı, diğer gruplarda yer alanların oranından daha düşüktür. Bu bulgu, dönemler itibarıyla sektöre girişler veya sektörden kopmalar olduğunu, sektörde bazı dönemler yatırım ve istihdam artışı, bazı dönemler ise azalışı yaşandığını göstermektedir. Kırşehir'de 1-10 yıldır faaliyet yürüten yerli arıcıların oranının %77 (Tunca ve Çimrin 2012), Türkiye'de ise %25,3 (Kekeçoğlu ve ark. 2007) olduğu bildirilmiştir. Malatya'da 1-10 yıldır arıcılık yapanların toplam oranı Kırşehir'dekilerden daha düşük, Türkiye geneli için bildirilen ortalama değerlerden ise daha yüksektir.

Mevcut araştırmada, Malatya'daki yetiştiricilerin %70,9 oranında 10.000-15.000₺ yıllık aile geliri, %53,7 oranında 5.001-10.000₺ yıllık arıcılık geliri elde ettikleri, arıcılığın geçimlerinde %52,3 oranında birinci sırada önem taşıdığı ve büyük çoğunluğunun (%40,9) 5 kişilik hane halkı sayısına sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo 1). Tokat'ta ele alınan işletmelerde işletme başına düşen nüfus miktarı 4,52 kişidir (Parlakay ve Esengün 2005). Çoğunlukla aile işletmeciliği şeklinde yürütülen arıcılık için, işgücü

sağlaması nedeniyle, nüfus büyüklüğü avantaj olarak kabul edilebilir. Ancak ankete katılan yetiştirici beyanlarına göre yetiştiricilerin büyük çoğunluğunun bildirdiği yıllık aile gelirinin ve yıllık arıcılık gelirinin düşük seviyede olduğu görülmektedir. Arı ürünlerinin tüketici piyasasındaki düşük olmayan fiyatları da göz önüne alındığında, bu konulardaki beyanlarının ileride kendilerine olumsuz şekilde geri dönüşleri olabileceği ihtimali, resmi makamlar nezdinde sıkıntı yaşanabilir endişesiyle, belirtilen gelir rakamlarının elde edilenden daha düşük belirtilmiş olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, yetiştiricilerin gelirlerine ilişkin anket çalışmasında verdikleri cevapların tam anlamıyla güvenilir olup olmadığı hususlarının tartışmalı olabileceği unutulmamalıdır. Ayrıca arıcıların yıllık aile gelirini artırabilmek için sezon dışında farklı işler yapabilmek fırsatları da bulunmaktadır. Ankete katılan yetiştirici beyanlarına göre Malatya'daki arıcıların yarısından fazlası için arıcılık gelirinin birinci gelir olması ve Kırşehir'de hem gezgin hem de yerli yetiştiricilerin %17'sinin tek gelir kaynağı olarak büyük çapta arıcılık yapmaları (Tunca ve Çimrin 2012) hususu dikkat çekmektedir.

Bu çalışmada, Malatya'daki yetiştiricilerin başlangıçta arıcılığa en fazla 1-10 adet (%38,3) kovanla başladıkları, mevcut durumda ise en fazla 51-100 adet kovana (%38,5) sahip oldukları ankete katılan yetiştirici beyanlarından ve resmi kayıtlardan belirlenmiştir (Tablo 1). Elde edilen bu veri, çoğu arıcının zati ihtiyaçlarını karşılamak üzere amatör bir ruhla küçük ölçekli olarak arıcılığa başladığını, arıcılığın görülen avantaj ve imkânları nedeniyle zaman içerisinde işlerini büyütürken profesyonelliğe geçtiğini göstermektedir. Kırşehir'de işletme başına fenni kovan sayısının 40 adet, eski kovan sayısının ise 5 adet olduğu bildirilmiştir (Tunca ve Çimrin 2012).

Yetiştiriciler sahip oldukları kovanların yanında, işleri gereği, arıcılık faaliyetlerinde kullanılan farklı alet ve ekipmanlara da sahip olmaktadır. Malatya'daki yetiştiricilerin, uzun ömürlü alet ve ekipmanlardan en fazla bal süzme makinesine (%64) sahip oldukları tespit edilmiştir (Tablo 1). Tekirdağ'daki arıcıların ise %17'sinde bal süzme makinesi bulunduğunu bildirilmiştir (Soysal ve Gürcan 2005). Bal süzme makinesine sahip arıcıların oranı Malatya'da daha yüksektir.

Arıcılıkla ilgili en büyük gider kaleminin ankete katılan yetiştirici görüşleri ve yapılan genel değerlendirmelere göre %56 oranında arı besleme ve yeme ait olduğu, tespit edilmiştir (Tablo 2). Teknik arıcılıkta bal verimini artırmak için kolonilerin beslenmesi önemli husustur. Bu çalışmada ankete katılan yetiştirici beyanlarından ve yapılan genel değerlendirmelerden tespit edilen arıcılıkta ilgili en büyük gider kaleminin arı besleme ve yeme ait olması, Malatya arıcılarının beslemeye daha fazla önem vererek kaynak ayırmalarından ve önemli miktarda yemleme masrafı yapmalarından ileri geldiği

düşünülmektedir. Araştırmada yetiştirici görüşleri doğrultusundaki ve resmi kaynaklardan elde edilen bilgilere göre, Malatya arıcılarının çoğunlukla gezginci arıcılık yapmalarının nakliye masraflarını da önemli miktarda arttırdığı belirlenmiştir. İşçilik oranının diğerlerinden daha düşük olması ise işçi çalıştırılmadan arıcılığın bireysel veya ailece yapılmasından kaynaklanmaktadır.

Yapılan çalışmada, ankete katılan yetiştirici görüşlerine göre arıcıların mesleki bilgi ve tecrübelerini artırmak için %24,8 oranında kitap, tecrübeli arıcılar ve internetten faydalandıkları tespit edilmiştir (Tablo 2). Güney Marmara Bölgesi'ndeki yetiştiriciler %46 oranında televizyon, kitap ve dergilerden arıcılık bilgilerini geliştirmektedirler (Çakmak ve ark. 2003). Kırşehir'de yetiştiricilerin %26'sı arıcılığı babadan, %16'sı eğitimle, %50'si çevreden ve %8'i ise diğer kaynaklardan öğrendiğini bildirmişlerdir (Tunca ve Çimrin 2012).

Arıcılıkta destekleme, örgütlenme ve denetim

Mevcut çalışmada, yetiştirici görüşleri doğrultusunda ve resmi kaynaklardan elde edilen bilgilere göre anket çalışmasına katılan yetiştiricilerin %95,2 oranında koloni başına destek uygulamasından yararlandıkları ancak, desteklemelerden yararlananların %58,9'unun desteklemelerden memnun olmadıkları saptanmıştır (Tablo 3). Arıcılık Kayıt Sistemine (AKS) kayıtlı, en az 30, en fazla 1000 adet arılı kovana sahip yetiştirici/üretici örgütü üyesi arıcılara arılı kovan başına destekleme ödemesi yapılmıştır. Arılı kovan desteklemesi 10TL/Adet, seralarda polenizasyonu sağlamak amaçlı bombus arısı koloni desteği ise 60 TL/Adet olarak belirlenmiştir (Anonim 2015b).

Bu çalışmada, yetiştiricilerin bir proje çerçevesinde %12,2 oranında resmi kurumlardan arı/koloni aldıkları saptanmıştır (Tablo 3). Bu oran oldukça düşüktür. Ancak, çalışmada besleme (%60,40), ana arı (%48,32), polinasyon (%38,26) ve ürün (%37,58) yetiştiricilerin Bakanlıktan öncelikli istedikleri destek konuları olarak belirlenmiştir. Koloni desteği ise %31,54 oranında talep edilmiştir (Tablo 4). Ankette destek konularının önceliklerine göre grup olarak sıralanışında ise; ana arı desteği, ürüne destek, nakliye desteği, polinasyona destek, arı beslenmesine destek, koloniye destek ve diğerleri şeklindeki sıralama yetiştiriciler tarafından en yüksek oranda (%12,1) tercih edilen sıralama olarak öne çıkmıştır (Tablo 4).

Malatya'da Arı Yetiştiricileri Birliği'nin hizmetlerini yeterli bulanların oranı ankete katılan yetiştirici beyanlarından %38,5 olarak tespit edilmiştir (Tablo 5). Buna göre Birliğin, üye beklentilerini tespit edip memnuniyet sağlayacak faaliyetler yapması gerekmektedir.

Mevcut çalışmada, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın son beş yıldaki teşvik, destek, araştırma, mevzuat ve uygulama politikalarının işletmelerini olumsuz etkilediği görüşüne sahip olan yetiştiricilerin oranı %87,8'dir. Yetiştiricilerin

görüşlerine göre, arıcılıktan sorumlu Bakanlık teknik elemanlarının arıcıların sahadaki sorunlarının çözümüne katkıları ve işletmelerin (arılık) bir yıl içerisindeki denetleme sayısı oldukça yetersiz görülmektedir (Tablo 5). Yetiştiriciler, Bakanlık teknik elemanlarını hastalıklar ve üretim başta olmak üzere teşvik ve desteklemeler, pazarlama, kalite gibi konularda modern ve bilimsel gelişmeleri içerecek şekilde sorunlarının çözümüne verdikleri katkılara göre konuyu değerlendirmişlerdir. Bakanlık İl ve İlçe Müdürlüklerinin arıcılıkta görevli teknik elemanlarının çoğunlukla lisans eğitimlerini bu konuda yapmadıkları, idari kanaatlerle ve zorunluluk altında bu işle görevlendirildikleri hususu bilinen ve açık bir durumdur. İl ve İlçe Müdürlüklerinin iş yoğunluğu, sahip olduğu eleman, araç ve gereç imkânlarının yetersizliği de uzak ve dağınık yerlerde bulunan gezginci arıların kontrol ve denetim faaliyetlerini kısıtlamaktadır. Bakanlık politikalarının gözden geçirilip bu yetiştirici görüşlerinin memnuniyet verici hale getirilmesi, arıcılık konuları ile ilgilenen teknik personelin hizmetiçi eğitimlerle bilgilendirilmesi fiziki ve teknik şartların iyileştirilerek sahadaki denetimlerin daha sıklıkla ve etkin biçimde yapılmasının görüş değişimi yönünden yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Malatya’da, son beş yıl içinde arıcılık gelirinde azalma meydana geldiği görüşünde olanlar %38,3, gelirlerinin bazı yıllar artıp bazı yıllar azaldığını belirtenler ise %39,6 olarak saptanmıştır (Tablo 5). Her iki oran birbirine oldukça yakındır. Ancak gelir azalması yaşamayanların oranı ankete katılan yetiştirici beyanlarında daha yüksek bildirilmiştir. Bu veriler son beş yılda il genelinden ziyade bazı yörelerde gelirin azaldığını göstermektedir. Gelir azalmasının nedenlerini ortaya koymak için yeni ve kapsamlı bir araştırma yapılması gerekmektedir. 2009, 2010 ve 2013 yıllarında iklimsel faktörlerle meydana gelen ürün azalması gelirin düşmesindeki önemli nedenlerdendir.

Bu çalışmada, arıcılık kredisi kullanmayanların oranı ankete katılan yetiştirici beyanlarında yüksek (%92,6) belirlenmiştir (Tablo 5). Arıcıların çoğunlukla başka gelirlerinin de olması, kredi faizlerinin yüksekliği ve diğer nedenler, kredi kullanılmasındaki düşük oranın nedenleri olarak görülmektedir.

Mevcut çalışmada, arıcılığın belli sorunları kapsamında sunulan seçeneklere, çalışmaya katılan yetiştiriciler tarafından kendi öncelikleri doğrultusunda farklı kombinasyonlarda cevaplar verilmiştir. Kaliteli damızlık bulunamaması, yüksek girdi fiyatları, konaklama yeri ve kirası, tarımsal ilaçlama, bal dışında diğer arı ürünlerinin pazarının gelişmemiş olması, destekleme politikasının yanlışlığı, kredilerin yetersizliği, yüksek nakliye masrafları ve güvenlik problemleri, arıcılığın öncelikli sorunları olarak yetiştirici beyanlarında en yüksek oran (%6,0) ve frekansa sahip (frekans =9) tercih sıralaması olmuştur (Tablo 6). En yüksek

frekans ve orana sahip olmasına rağmen; seçeneğin frekans ve oranının rakamsal olarak düşük olması, soru içerisinde çok sayıda (9 adet seçenek) seçeneğin sıralanmasının istenmesinden ve problemleri arıcıların kendi öncelikleri doğrultusunda farklı kombinasyonlar şeklinde sıralamalarından kaynaklanmaktadır. Buna rağmen; sorunlar sıralamasında arıcılar arasında belli bir önceliğin bulunmadığı ve belirtilen her bir problemin önceliğinin arıcılar arasında farklılık gösterdiği görülmektedir. Ankete dayalı yetiştirici beyanlarında en fazla sıralama yapılan yukarıdaki sorunlar grubunun içinde yer alan faktörlerin ayrı ayrı analizinde ise; kaliteli damızlık bulunmaması (%68,45), bal dışında diğer arı ürünlerinin pazarının gelişmemiş olması (%42,95) ve yüksek girdi fiyatları (%41,61) en önemli ve öncelikli sorun olarak yetiştiriciler tarafından bildirilmiştir (Tablo 6). Buna göre polen, propolis ve arı sütü gibi ürünlerin satışını artıracak Ar-Ge faaliyetlerinin yapılması, kaliteli damızlık üretimine ve girdi fiyatlarının düşürülmesine yönelik önlemlerin alınması gerekmektedir.

Malatya’da, yetiştiricilerin Bakanlıktan öncelikli beklentilerin sıralanması istenen soruya (4 seçenek), çalışmaya katılan yetiştiriciler tarafından farklı kombinasyonlarda cevaplar verilmiştir. Mevcut desteklerin miktarının artırılması, yeni teşvik ve desteklerin ihdası (mazot, şeker, laboratuvar analizi desteği), flora haritası oluşturulması ve kapasitenin belirlenmesi, bölgelere uygun ıslah edilmiş hatlar oluşturulması, sıralamadaki faktörlerin frekans ve oranından bağımsız olarak, yetiştirici beyanlarında en yüksek oran (%61,7) ve frekansa (frekans =92) sahip tercih sıralaması olmuştur. Yetiştiricilerin Bakanlık’tan en fazla beklentisi, mevcut desteklerin miktarının artırılması (%80,54) olarak belirlenmiştir (Tablo 7).

Pazarlama-Ticaret

Arıcılıkta üretim kadar pazarlamanın da önemi büyüktür. Elde edilen ürünlerin ne şekilde, kaçta, ne zaman, kime satıldığı ise serbest piyasa içerisinde alıcı ve satıcıların karşı karşıya gelerek gerçekleştirdiği ekonomik bir faaliyettir. Mevcut çalışmada, balın hasat sonrası (%43,2) ve üretildiği yıl içinde (%56,8) arıcılar tarafından perakende olarak (%90,6), kristalize olanların herhangi bir işleme tabi tutulmadan mevcut haliyle (%66,4) satıldığı, satılan ürün bedellerinin peşin (%45,0) ve 1-2 ay vadeli (%49,7) olarak tahsil edildiği yetiştirici görüşleri olarak bildirilmiştir (Tablo 8). Tekirdağ’da yapılan araştırmada ise yetiştiricilerin %84,9’unun balı elden sattığı ve ürün bedelinin %80,0 oranında peşin alındığı bildirilmiştir (Soysal ve Gürcan 2005). Yetiştirici beyanlarına göre balın tamamının hasat sonrası satılmaması, çok yüksek bir oranda perakende usulü ile satışının yapılması ve ürün bedellerinin büyük kısmının vadeli olarak tahsil edilmesi, balın pazarlanmasında önemli sorunlar

olduğunu göstermektedir. Sorunun köklü biçimde çözümü için kurumsal bir kimlikle ortak hareket edilmesi gerekmektedir. Malatya Arı Yetiştiricileri Birliği'nin, üyelerinin ürününü pazarlamak için "MABİR" adlı markayı oluşturmasına ve yaptığı faaliyetlere rağmen böyle bir sorunun varlığı dikkat çekicidir. Üretilen balın perakende olarak satışı Tekirdağ'da daha düşüktür, Tekirdağ'da ürünlerin peşin satışı daha fazladır. Tekirdağ'daki durum her iki bakımdan Malatya'dan daha olumludur. Bu farklılığın sebeplerinin daha ayrıntılı şekilde incelenerek, Malatya ili için uyarlanmasının yararlı olabileceği düşünülebilir.

Bu çalışmada, kaçak veya ithal bal girişi/tüketicinin bala olan güvensizliği/standart üretimin olmaması %79,2 oranı ile pazarlamada öncelik sırasına göre belirlenen en önemli sorunlar olarak yetiştirici beyanlarında bildirilirken (Tablo 8), balın satışını etkileyen en önemli faktörler olarak; kalite, fiyat, orijin/üretilen bölge, üretici, kristalizasyon, laboratuvar analizi/sonuçları ve diğerleri şeklindeki tercih sıralaması yetiştirici görüşleri ve beyanlarında %28,6'lık oran ile en öne çıkmıştır (Tablo 9). Ürün piyasasında kaliteli kadar kalitesiz ve tağşiş yapılmış ürünlerin de yer alabildiği Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı kontrol ve denetimlerinde tespit edilmektedir. Ayrıca reklamlar yolu ile ucuz fiyata ve değerinin altında bal satışlarının yoğun biçimde yapılması da tağşişli bal satışı konusunda şüphelere yol açmaktadır. Bu durumda tüketiciler kadar samimi ve dürüst üreticiler de mağdur olabilmektedir.

Bu araştırmada, standart üretimin olmaması/pazarlama ve reklam eksikliği/balın diğer ülkelere göre pahalı olması/kalıntı sorunu seçeneği %54,5 oranı ile bal ihracatındaki en önemli engeller olarak yetiştirici görüşlerinde sıralı biçimde bildirilmiştir (Tablo 8). Hükümet politikaları, kaçak girişler, üretimindeki artış veya azalışlar, büyük tüccarlar, ancının üretim maliyetlerini karşılama ihtiyacı ve diğerleri şeklindeki tercih sıralaması ise %29,5'lik oranla yetiştirici görüşleri ve beyanlarında balın fiyatını en çok etkileyen tercih sıralaması olarak bildirilmiştir (Tablo 10). Arıcıların ortak çatısı olan Birliğin, üyelerinin ürünlerini pazarlamada daha aktif olması gerektiği düşünülmektedir.

Arı yetiştiricilerinin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri, ancılıkta destekleme, örgütlenme ve denetim uygulamaları ile arı ürünlerinin ticaret ve pazarlanması kapsamında Malatya'daki arı yetiştiriciliğinin mevcut durumunun yetiştirici görüşleri ve beyanlarını içeren anket çalışması ile incelendiği bu çalışmada;

- Ancılık faaliyetleriyle büyük çoğunlukla orta yaş grubundaki erkeklerin uğraştıkları anlaşılmaktadır.
- İşletmelerde büyük oranda 1-2 kişinin çalıştığı ve istihdam sayısının işletme büyüklüğüne bağlı olmadığı belirlenmiştir.

• Malatya'da üretim kalitesi ve seviyesinin artması için sektörde eğitim seviyesi yüksek kişilerin daha fazla yer alması ve gençler arasında ancılığın bir meslek olarak yaygınlaşmasının gerektiği düşünülmektedir.

• Sektörde 1-5 ve 11-15 yıldır bulunanların oranının daha düşük olduğu, dönemler itibariyle sektöre girişlerin veya sektörden kopmaların olduğu, buna bağlı olarak sektörde bazı dönemler yatırım ve istihdam artışı, bazı dönemler ise azalışı yaşandığı anlaşılmaktadır.

• Yetiştiricilerin büyük çoğunluğunun bildirdiği yıllık aile gelirinin ve yıllık ancılık gelirinin çok düşük seviyede olduğu, çoğu ancının zati ihtiyaçlarını karşılamak üzere amatör bir ruhla küçük ölçekli olarak ancılığa başladığı, ancılığın görülen avantaj ve imkânları nedeniyle zaman içerisinde işlerini büyütürken profesyonelliğe geçtiği anketteki beyanlarından anlaşılmaktadır.

• Yetiştiricilerin işletmelerinde uzun ömürlü alet ve ekipmanlardan en fazla bal süzme makinesine sahip oldukları, mesleki bilgi ve tecrübelerini artırmak için en fazla kitap, tecrübeli ancılar ve internetten faydalandıkları, en büyük gider kalemlerinin arı besleme ve yeme ait olduğu belirlenmiştir.

• Yetiştiricilerin çoğunun koloni başına destek uygulamasından yararlandıkları ancak desteklemelerden yararlananların yarısından fazlasının desteklemelerden memnun olmadığı, Bakanlıktan en fazla istedikleri desteklerin besleme, ana arı, polinasyon ve ürün desteği olduğu, Birliğe üye olan arıcıların önemli bir kısmının Arı Yetiştiricileri Birliği'nin hizmetlerini yeterli bulmadıkları, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın son beş yıldaki teşvik, destek, araştırma, mevzuat ve uygulama politikalarının arıcıları olumsuz etkilediği saptanmıştır.

• Arıcıların yarısına yakın bir kısmına göre son beş yılda ancılık gelirlerinde azalma meydana geldiği, büyük kısmının kredi kullanmadığı, kaliteli damızlık bulunmamasının, bal dışında diğer arı ürünlerinin pazarının gelişmemiş olmasını ve yüksek girdi fiyatlarını en önemli ve öncelikli sorunlar olarak gördükleri beyanlarından anlaşılmaktadır.

• Anket değerlendirmeleri sonucu yetiştiricilerin Bakanlık'tan en fazla beklentisinin mevcut desteklerin miktarının artırılması, balın pazarlanmasındaki önemli sorunlarının ise balın tamamının hasat sonrası satılmaması, yüksek oranda perakende usulü ve vadeli olarak satılması durumu olduğu tespit edilmiştir.

• Arıcılar pazarlamadaki en önemli sorunlarını piyasaya kaçak veya ithal bal girişi, tüketicinin bala olan güvensizliği olarak, balın satışını etkileyen en önemli faktörleri ise kalite ve fiyat tutarsızlığı şeklinde bildirmişlerdir.

• Arıcılar bal ihracatındaki en önemli sorunlarını standart üretim, pazarlama ve reklam alanındaki

eksiklikler, balın fiyatını en çok etkileyen unsurlar olarak ise hükümet politikaları ve piyasadaki kaçak balların varlığı şeklinde ifade etmişlerdir.

SONUÇ

Sonuç olarak, bu çalışmada arı yetiştiricilerinin görüşlerini içeren anket verilerinden elde edilen sonuçlar ışığında tarafımızdan tespit edilmiş ve yukarıda açıklanmaya çalışılan konular çerçevesinde, Malatya'daki arı yetiştiriciliğinin başansını ve karlılığını olumsuz şekilde etkileyen, bazı problemlerin olduğu, bunların çözülmesi neticesinde, ildeki arıcılık faaliyetlerinin daha sağlıklı, ekonomik ve başarılı bir yapıya kavuşmasının ve sektörün daha fazla gelişmesinin mümkün olabileceği kanaatine varılmıştır.

KAYNAKLAR

- Anonim.** 2014-2023 Bölge Planı Mevcut Durum Analizi. Fırat Kalkınma Ajansı. <http://www.fka.org.tr/ContentDownload/Mevcut%20Durum%2019072013.pdf2013a>. Erişim Tarihi: 28.02.2016.
- Anonim.** Seçilmiş Göstergelerle Malatya 2013. TÜİK. <http://www.tuik.gov.tr>. 2013b. Erişim Tarihi: 28.02.2016.
- Anonim.** <http://www.tuik.gov.tr>. 2014 Erişim Tarihi: 28.02.2016
- Anonim.** SPSS22.0. statisticalpackage in socialsciencesforwindows. Chicago, USA. 2015a.
- Anonim.** Resmi Gazete. Hayvancılık Desteklemeleri Hakkında Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No: 2015/17). 2005b. Sayısı: 12 Mayıs 2015, No: 29353.
- Anonim.** <http://www.cografya.gen.tr/tr/malatya/iklim.html>. Erişim Tarihi: 28.02.2016.
- Cengiz MM.** Erzurum Yöresinde Arıcılığın Yapısal Analizi. Yüksek Lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, 1999.
- Cochran WG.** Sampling Techniques. 3rd edition, John Wiley&Sons, NY, USA. 1977; pp. 50-68.
- Çakmak İ, Aydın L, Seven S, Korkut M.** Güney Marmara Bölgesi'nde arıcılık anket sonuçları. Uludağ Arıcılık Dergisi. 2003; 3(1): 31-37.
- Karlıdağ S, Köseman A.** Türkiye ve Malatya'da arıcılığın yeri ve önemi. Arıcılık Araştırma Dergisi, 2015; 7(13):27-32.
- Kekeçoğlu M, Gürcan EK, Soysal Mİ.** Türkiye arı yetiştiriciliğinin bal üretimi bakımından durumu. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 2007; 4(2): 227-236.
- Parlakay O, Esengün K.** Tokat ili merkez ilçede arıcılık faaliyetinin ekonomik analizi ve işletmecilik sorunları. GOÜ. Ziraat Fakültesi Dergisi. 2005; 22 (1): 21-30.

- Soysal Mİ, Gürcan RK.** Tekirdağ ili arı yetiştiriciliği üzerine bir araştırma. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi. 2005; 2(2): 151-165.
- Sümbüloğlu K, Sümbüloğlu V.** Biyoistatistik. Hatipoğlu Yayınları, Ankara, Türkiye. 2007, 260-267.
- Tunca Rİ, Çimrin T.** Kırşehir ilinde bal arısı yetiştiricilik aktiviteleri üzerine anket çalışması. Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 2012; 2(2): 99-108.
- Üçeş E.** Erzincan Arıcılığının Genel Yapısı ve Arıcılık Faaliyetleri. Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Elazığ, 2015.